

Böszörményi László: Honnan jön az ember ereje?

Jelen cikk a 2025. október 25-én Budapesten, a Rudolf Steiner Házban elhangzott előadás átirata.

Azzal kezdeném, hogy az erő az egyik legrejtélyesebb dolog, ami egyáltalán létezik. Először is van benne egy olyan nehézség, hogy amíg az embernek van ereje, addig észre se veszi, hogy van. Amikor pedig éppen nincsen, akkor nem tud mit csinálni, mert ahhoz, hogy visszaszerezze, ahhoz erő kéne, és pont az hiányzik. És ebből rögtön látszik, hogy ha akkor kezdek el foglalkozni az erőm kérdésével, amikor már éppen elment, vagy elmenőben van, akkor már feltehetően késő.

Itt még egy aspektust szeretnék rögtön az elején elmondani, hogy ma ugye ez abban a kontextusban szokott általában felmerülni, hogy elterjedt egyfajta depresszív tartás – most nem feltétlenül „a” depresszióra gondolok –, hanem arra, hogy ma nagyon sok, főleg fiatal ember, vagy nem is olyan fiatal, akaratgyengeséggel küzd. És az ember nem érti, hogy ez honnan jön, és keressük, hogy hogy lehetne visszanyerni az eredeti erőt, ami gyerekkorban azért általában még megvan. Tulajdonképpen ez egy nagyon alacsony cél, mert nem az a fő kérdés, hogy hogyan tudom megtartani az erőmet, mert erre az a válasz, hogy sehogya, mert csak növelni lehet. Ezt majd megpróbálom kifejteni, hogy miért. Tehát nem lehet az erőt megtartani, mert nem az enyém, hanem jön valahonnan, és ezt keressük. De mielőtt belemegyünk az ember erejének kérdésbe – ami a legjobban érdekel –, szeretném egy kicsit a környezetét is letapogatni.

Az erő fogalma ma tulajdonképpen a fizika által elég nagy mértékben foglalt. Ma általában erő alatt a nem-organikus természetben működő erőket értjük, amelyeket vak, gazdátlan erőnek élünk át. Főleg, ha kárt tesznek a környezetünkben, a tűz, a szél, a víz. Tudjuk, hogy a mitológiai írásokban ez nem így volt. Akkor az emberek még ezek mögött a ma vak erőkként átélt erők mögött istenségeket, szellemi lényeket láttak.

Erre általában azt mondjuk, hogy mert olyan buták voltak, és azt hitték, de azért minden jel arra utal, hogy valamit tapasztaltak, amit mi ma már nem tapasztalunk. Tehát nem voltak buták, hanem egy más tudatban éltek. Ugye az, hogy a villámlás például Zeusz haragját fejezi ki, ma ezen mosolygunk, hogy na hát ugye Benjamin Franklin óta tudjuk, hogy ez egy elektromos kisülés. Igen és mi az, hogy elektromos kisülés? Ja, hát azt nem tudjuk olyan pontosan.

Szóval ezek a magyarázatok általában nagyon rövid távra hatnak. Egyébként erről ma beszéltünk a gyakorló csoportban, hogy ez az ok-okozat kifejtési vonal ez vízszintes, a földdel párhuzamosan halad visszafelé, sohase találja meg az elejét az ember. És tulajdonképpen amit keresünk, az az ember függőleges komponense. És a nagy hazugság az az, hogy ezt kezdjük teljesen elfelejteni, hogy van ilyen függőleges komponense az embernek.

És tulajdonképpen onnan jön az erő.

Szóval a nem-organikus természetben hatalmas erőket tapasztalunk, de nem tudjuk honnan jön, nem tudjuk hová megy. Vak erőnek tekintjük.

Azonnal megváltozik „egy kicsit”, vagy inkább nagy mértékben a helyzet, ha például egy növényt veszünk szemügyre, ezt is ma éppen gyakoroltunk a magvető példázaton. Elvetünk egy magot, és az kihajt és kinő a földből. És hol a gravitáció? Miért nem esik vissza?

Tehát itt van egy másik erő, egy fölfelé mutató, egy vertikális erő, egy függőleges erő. Honnan jön? Onnan, hogy él.

És az mit jelent? Nem tudja senki. A tudomány nem tudja. Nincs tudományos magyarázat az életre –

tudományos leírások vannak az élet jelenségeire.

Mi föltettük azt a kérdést ma, hogy ki találta fel az életet? Mert ugye ma úgy gondoljuk, hogy senki, hanem egy „marha nagy” véletlen sorozat eredményeképpen jött létre, ami egyébként nem csak teljesen valószínűtlen és vicces, de ellentmond a tudomány saját tanításának, például a termodinamika tanításainak is. Az élet olyan valószínűtlen, hogy el se lehet mondani. Itt valamilyen olyan erő működik, amit a fizika erő fogalma abszolút nem vesz figyelembe.

De sajnálatos módon a fizika erőfogalma ma olyan területeken is használatos, ahol semmi keresnivalója nincsen. Nemcsak, hogy a biológiában, de a pszichológiában is. Úgy beszélnek sokszor a lelki folyamatokról, mint vak erőkről, minthogyha fizikai jelenségről lenne szó, – ami nem azt jelenti, hogy azért, mert a „pszichológusok hülyék”, egyáltalán nem hülyék –, hanem mert tényleg sokszor olyan a lelkünk, mintha vak erők működnének benne. De azért itt már mégis csak meg kell kérdezni az embernek magától, hogy hát ez, hogy lehet? Hát a lelkem már mégsem fizika törvények szerint működik, vagy ha igen, akkor valami nagy baj van, mert akkor hol vagyok én?

Az állatokban is egész más erők működnek. Egyszer rálépett a lábamra egy póniló, amikor a gyerekekkel voltunk póni lovagolni. Hát azt nem felejttem el! Pedig egy ilyen póniló valami „pici”, de ha egy ilyen állat meglök téged, akkor valami egész más dimenzióba kerülsz, megérzed, hogy micsoda erő van az állatokban. Az egész természetre jellemző, hogy azt azért jól érezzük, hogy az erő forrása nem a szélben, nem a vízben, nem a növényben, nem az állatban van, hanem valahonnan megkapta.

Erre a legjobb hasonlat az, hogy eldobok egy követ, és valaki ezt a jelenséget akkor kezdi megfigyelni, amikor a kő már repül: akkor nem látszik, hogy miért repül. És amikor a kő repülését tanulmányozom, akkor a fizika nagyon jól le tudja írni, hogy ez a kő milyen pályán repül, és hol fog körülbelül leérkezni a földre. De az, hogy ki dobta és miért dobta, az nem látszik a kövön. És az egész teremtés ma a számunkra olyan, mint egy ilyen eldobott kő, amit akkor kezdünk el szemlélni, amikor a teremtő lények már eldobták. És mi most tanulmányozzuk, hogy hogyan repül, és főleg azt tanulmányozzuk, hogy hogyan zuhan le, hogyan pusztul. Ezt ma a vak is látja, hogy az egész természet pusztul. De hogy miért pusztul? Ezt szintén nem nagyon tudjuk. Általában még a legjobb megközelítés, amikor azt észrevesszük, hogy miattunk pusztul, de általában ezt arra szoktuk korlátozni, hogy azért pusztul, mert mit tudom én, rosszul szemetelünk, meg rosszul tüzelünk. Ez ugyan igaz, de ennél sokkal nagyobb baj van. Azt nem szoktuk ebben észrevenni, hogy a föld és az ember elválaszthatatlan.

Az ember nem véletlenül került a földre, és a föld nem véletlenül került az ember alá, hanem az egész teremtés az ember érdekében történt azért, hogy az ember bejár hasson egy bizonyos utat. És ezt az utat nem járja be, mert észre se veszi, hogy útja van. Mennyire élünk ma úgy, mint akinek útja van, mint aki úton van? Nem nagyon, hanem általában ez történik velünk, meg az történik velünk. Szenvedő szerkezetben szenvedjük el az életet. Nagyon kevés olyan ember van, aki olyan szabadon él, hogy azt lehet mondani, hogy ő járja az útját. Nem, hanem rángat minket az élet ide-oda, ad kisebb-nagyobb pofonokat, ettől néha rövid időre magunkhoz térünk, aztán elfelejtjük és tovább álmodozunk bele a világba, és a teremtés értelmét nem találjuk. Pedig keressük, de nem találjuk.

Még valami: az erőnek szüksége van ellenállásra. Ha nincs ellenállás, akkor nincs szükség erőre. De a teremtésben, tehát egy teremtő mozdulatban, akár az emberi alkotásokban vagy a „nagy” teremtésben, tehát a föld és előző korszakainak megteremtésében: honnan jön az ellenállás? Hiszen még nincs ott. Tehát az erő megteremti a saját ellenállását azzal, hogy tulajdonképpen az egész teremtés – erre nagyon nehéz kifejezést találni – mondjuk így –, halmazállapot-változások során sűrűsödik le oda, hogy az a természet és az a föld és

az a kozmosz létrejön, amit mi ma annak látunk, aminek látjuk.

Ezt Hérakleitosz például és a sztoikus filozófusok, főleg a négy elemmel, – a tűz (vagy hő), levegő (vagy gáznemű), víz és föld írták le –, ami persze nem külsődlegesen értettek. Ma nekünk ezek külsődleges elemek, hogy a gyufával tüzet gyújtok, meg a csapból jön a víz. Ők nem erről a tüzről és levegőről és vízről beszélnek, hanem ezek a szellem szférái. És az érdekes az, hogy tulajdonképpen az ember máig sincs attól elzárva, hogy ezekbe visszataláljon, ezek a minőségek egy kicsit a hétköznapi tudatba is beelölgnak. A tűz, a hő mindig is a szellem szimbóluma volt. A steineri kozmológiában, mint azt a jelenlévők közül a legtöbben tudják, a hő a régi Szaturnusz korszakának felel meg. Ezzel nagyon sokáig abszolút nem tudtam mit kezdeni, hogy a régi Szaturnuszon minden hő volt. Hőmérővel jártak az emberek, de nem voltak emberek, legalábbis nem úgy néztek ki, mint mi? És akkor egyszer csak elkezdtem rájönni, hogy ma a hő nekünk egy alig differenciált dolog. Tehát „nagyon meleg, kicsit meleg, hideg, nagyon hideg”, körülbelül ennyi. De azért nem „csak”, mert azt is mondjuk, hogy valakinek meleg tekintete van, vagy hideg tekintete van, vagy mondjuk, hogy egy festményen, képen meleg színek, vagy hideg színek vannak, és ezt értjük, ami arra utal, hogy van ennek a „hő-világnak” valami maradványa máig a hétköznapi tudatban is. Ez arra utal, hogy a régi Szaturnuszon a hő volt a kommunikáció eszköze. „Hőül” beszélgettek a „hőből formált” lények. Ez így teljesen abszurdnak hangzik, de amit ezzel mindenesetre mondani akarok, itt tudati folyamatokról van szó, amiket az ember teljesen elfelejtett.

Most menjünk tovább. Tehát utána megjelenik a levegő, a légnemű, aminek a régi Nap korszak felel meg a történetben. A levegő még mindig teljesen átlátszó. Ez megint megfelel az emberben a teljesen tiszta értésnek. Nincs semmi árnyék az értésben. A tiszta értés nagyon ritkán fordul elő. A matematikában néha bekövetkezik.

A következő a víz, a folyékony elem, az élet eleme, és csak aztán jön le a földre, ami szilárd talajt ad az ember lába alá, és ahol létrejön az a földi tudat, ahol a földön megjelenő – mondjuk sötét – háttér teszi lehetővé, hogy az ember először öntudatra ébredjen, mert az előző fokozatokban az ember még különböző szintű, de még nagyon nagy szintű *odaadottságban* él a szellemi környezetben. Ezt Steiner „A vezérlő elvek”-ben úgy írja le, hogy az elején a paradicsomban az ember még színről színre látja az isteni lényeket. Teljes odaadottságban van. Hasonlóan, mint ahogy a kisgyerek teljes odaadottságban él a szüleihez. Itt szabadságról még szó sem lehet, mert a teljes odaadottság azt jelenti, hogy teljesen odaadom magam, és nincs saját akaraterőm. De itt óriási erő van, csak nem az enyém. És ebből a helyzetből kezd el lejönni az ember az előbb említett a szinteken, és közben egyre tűnik el az erő.

Ez máig is így van. Minden egyes mondatban, aminek értelme van, és nem csak utánozok valakit, mint egy papagáj, a mennyekből száll le egy értelem, de annak, aki mondja, annak is csak akkor válik világossá, amikor kimondta, amikor „lejött a földre”, amikor szavakra esett szét, földrögökre esett szét, vagy jégrögökre fagyott meg. Ekkor fölébred az ember ennek a tükörképében, hogy „ezt mondtam én, ez vagyok én”. És erre a leszállásra szükség van ahhoz, hogy az ember öntudatra ébredjen. Minden mondatban így száll le az ember, csak nem veszi észre, mert alszik közben.

Nem így Krisztus, aki ugyanezt az utat tudatosan járja be. Már a múltkor is mondtam, hogy azt gondolom, hogy az ő szenvedései nem a kereszten kezdődtek, hanem az egész tartózkodása rettenetes szenvedés volt, mert átélte ezt az ellentmondást, ami bennünk is megvan, csak nekünk le van takarva, hogy a végtelen lehetőségek hihetetlen intenzív világából lehoz valamit, és elmondja egy véges emberi nyelven, egy emberi nyelven formált mondatban azért, hogy a többiek esetleg értsék. És fölmerül a kérdés, hogy nem tudná-e közvetlenül mondani, hogy akkor ne érthessék félre, mert mint tudják, őt is nagyon sokan félreértették, noha azért észrevették, hogy itt van valami, ilyeneket olvashatunk, hogy: „és csudálkoznak az ő tudományán,

mert beszéde hatalmas vala”. Vagy: nem úgy beszélt, „mint az írástudók, hanem mint akinek hatalma van”. Tehát észrevették az emberek, hogy aki itt beszél, nem onnan beszél, ahonnan általában az emberek beszélni szoktak. De azért őt is félreértik nagyon sokan, erre számos bizonyíték és jel van.

Miért? Miért teszi ki magát ennek a kockázatnak? Miért nem beszél úgy, hogy érteni *kelljen*? Azért, mert akkor elvenné az emberek szabadságát. És az egész történet arról szól, hogy azért kell a fölülről jövő erőnek és világosságnak lépcsőzetesen lejőve elsötétedni, hogy az ember ebben az árnyékban és ebben a sötétségben, ami a világos üvegből tükröt csinál, észrevegye önmagát. És abban a pillanatban, hogy ez megtörtént, a következő helyes lépése az lenne, hogy megfordul, megtér, mint a tékozló fiú, és elindul visszafelé.

Ehelyett mit csinálunk? Beleszeretünk a saját tükörképünkbe, mint Narcisszus, és attól fogva ezzel szórakoztatjuk magunkat egy életen át. És ezzel tulajdonképpen elmondtam az erő útját.

A kisgyerek számára a szülők szavának még hatalma van. Nem azért, mert ordítanak vele – remélhetőleg –, ellenkezőleg, aki ordít, az pont azért teszi, mert elvesztette az erőt. Az ilyen erőszakoskodás mindig az erő hiányának a jele.

Krisztus garantáltan nem „ordított”, hanem először is, úgy tűnik, hogy sokáig hallgatott, mielőtt mondott valamit. És akkor, ha mondott valamit, akkor azok, akiknek füle volt a hallásra, vagy akinek füle van a hallásra, hallja. Ezzel is foglalkoztunk ma a gyakorló csoportban. Ezért ma meg kell dolgozni, hogy az embernek füle legyen a hallásra. Nincs fülem a hallásra. A közönséges tudatnak nincs füle a hallásra, már akkor se, ma még kevésbé. De, aki ezt a lépést megteszi, hogy odafigyel, az meghallja, az megérti; aki nem, az nem. És az erő ebben a leszállásban szép lassan elvész. Nézzük meg konkrétan egy mai embernél, magunknál: Mikor érzem magam erősnek?

Ha valamilyen alkotó, teremtő folyamatban vagyok, mindegy, hogy micsoda, hogy az ágy lábát, ami mozog, javítom meg, vagy egy könyvet írok, vagy akár egy beszélgetésben, ha kreatív, ha teremtő jellegű, ha aktív vagyok, akkor úgy érzem, hogy van erőm. És ha nem ebben vagyok, akkor úgy érzem, hogy nincs erőm. Persze fordítva is lehetne, hogy azért nem tudok kreatív lenni, mert elment az erőm, tehát melyik volt előbb a tyúk vagy a tojás? Ez kérdés, de nem olyan nagy kérdés, mert elég világos. És ez azt is jelenti, hogy ott, ahol ebből a világosságból és örömből, ami a teremtés ereje, világossága és öröme, amiből minden teremtés indul, a mi emberi teremtéseink is, meg az Atya-Úristen teremtése is, ami ebben van, ebben a világosságban tartózkodik, abban ott van az erő. De ma egy bizonyos életkor után mindenkinek a tudata tele van sötét lyukakkal. Tele van, félreértett, nem teljesen megértett, vagy valaha megértett, de már elfelejtett tartalmakkal, iszonyatos mennyiségben, képekkel, elképzelésekkel, vágyakkal, amit akartok, és ez elszívja belőlünk az erőt.

Na, itt most szeretnék valamit előbb Albert Schweitzertől és aztán Gyuritól* idézni és aztán folytatom én.

[* Gyuri: Székely György – Georg Kühlewind. Szögletes zárójelek közt a szerkesztő megjegyzései]

Albert Schweitzer mond egy zseniálisat. Azt mondja, hogy „ma az ember uralkodik a természet fölött, mielőtt megtanult volna uralkodni saját magán”.

Székely Gyuri pedig azt írja a „Isten országa” című könyvében, a „Rejtetlenség” című fejezetben:

„Az én jellegzetessége, hogy fölöslege van, túlradó erői, amelyek még növekedni képesek, míg a természeti lényeknek megfelelő mértékű erői vannak.” Ezt honnan lehet tudni? Ez nem olyan nehéz. Például onnan, hogy az ember tud tanulni. Az állat egy picit tud, bizonyos magasabb fejlettségű állatok

kölyökkorban, egy-két dolgot meg lehet nekik tanítani, de azt is csak olyat, ami a természetüknek megfelelő, szóval egy lovat meg lehet tanítani arra, hogy fölágaskodjon, de arra nem, hogy átússza a Dunát a víz alatt. Az állatnak van egy viselkedési mintája, ami elég tág, azon belül lehet megtanítani kunsztokra, azon kívül teljesen biztos, hogy nem. De az embert lehet tanítani, az embernek fölöslege van.

„Ez az ember áldott és átkozott mivolta, kockázata, mert a túlárado fölösleg veszélyessé válik, ha egészségtelenül, nem alkotó módon, nem valami új létrehozására használjuk.” [Idézet ismét a könyvből. Szögletes zárójelben: szerk.megj.]

A kisgyerekekben nagyon hamar elkezdődik a megformált lénytagokból az erők felszabadulása, amelyek révén megtanul beszélni, illetve előbb megtanul mosolyogni, mutatni, meg sok minden mást, és az egész iskolai és egyéb tanulás ezeken az életünk végéig folyamatosan felszabaduló erőkön alapszik. De ha ezeket rosszul használjuk, akkor elsorvadnak és ellenséges erőkké válnak. És tulajdonképpen ez az az iga, ami alatt nyögünk, ami aztán a legkülönbözőbb formákban jelenik meg. De ez az igazi oka annak, hogy annyi bajunk van ma, hogy hihetetlen gazdagsággal vagyunk megajándékozva a lehetőségeinket illetően, és hihetetlen keveset használunk fel ebből – ahogy Kühlewind mondja – egészségesen vagy helyesen, és a többi előbbutóbb odacsatlakozik a meglévő zárt formákhoz, és másodlagos ösztönökként kezd bennünk dolgozni. Az állatvilág ösztönei gyakorlatilag kivétel nélkül bölcs ösztönök és az állat tovább élesét és egészségét segítik.

Az emberben az, amit ma ösztönnek hívunk, azok szinte kivétel nélkül másodlagos, egészségtelen, emberellenes ösztönök. Az összes hiúság és önzőség és falánkság és „dohányzás”... és amit akarsz, ez mind nem eredeti ösztön, ezzel senki nem jött a világra. Ezt a földön tanultuk, azzal, hogy erőinket nem úgy használtuk, ahogy kéne, és ezért ezek az erők kétféle módon szenvednek. Egyrészt erőtlenségek, másrészt gonoszság-erők lesznek belőle bennünk. Mind a kettő történik. Ez a leszállás folyamatosan és mindig újra megtörténik, és ha az egoisztikus lény burkába ütközik a leszállás közben, akkor vagy kivált egy többé-kevésbé agresszív erőszakoskodást az erő helyett, vagy pedig még azt se, hanem a teljes erőtlenség és elgyengülés állapotához vezet, ami bizonyos szempontból, azt hiszem, még rosszabb. Úgy is lehetne mondani, hogy az egyik az önszeretet, a másik a szeretethiány. Az erő forrása az öröm és természetesen a szeretet. A teremtés szeretetből, örömben történik, erről sok szó esett a műsorban*, amit Miklós említett, tavaly karácsony előtt, amit a Rohmann Dittával előadtunk. Azt mondja az angyal, hogy „végtelen örömben fogantattál a világ kezdetekor. Az EGY öröm lehetséges számodra.”

[Utalás a 2024. december 20-án tartott előadásra a Rudolf Steiner Házban, „Az új világ levegője az öröm” címmel, ahol Böszörményi László felolvasását Rohmann Ditta csellóművész kísérte. Lendvay Miklós tartotta a bevezető beszédet akkor is, mint ahogy a jelenlegi előadásnál is.]*

Tehát az embert végtelen örömben végtelen szeretetből teremtették. És ha ez a szeretet, miközben egyre jobban gyengül, amikor megérkezik a földi tudatba, akkor nagyon gyakran önszeretet, önzőség lesz belőle, vagy még az se, hanem mondjuk szeretet nélkülség, közömbösség, érdektelenség, teljes elerőtlenedés.

És ez ma olyan jelenség, ami nagyon nagy mértékben megfigyelhető, és persze fölmerül a kérdés, hogy de mit lehet csinálni? Majd mindjárt mondom erre valamit, de még folytatni akarom, amit Gyurit itt írt: „Ha megfelelő módon használjuk az alkotó erőket, akkor értelem, jelentés, az új csodája születik belőlük. A Logosz világában nem lehet mást alkotni, mint értelmet. Istenek és emberek a teremtésben csak jelentéseket hozhatnak létre, és a jelentések jeleit. A természet érzékelhető oldala is ilyen jelekből áll”. – Nem dolgokból, ahogy ezt ma hisszük, amik véletlenül jöttek létre, hanem jelekből, egy értelmes teremtés jeleiből, amelyeket mi már nem tudunk olvasni, és ezért dolgoknak hisszük. Egy könyvvel is lehet fejbe vágni valakit, meg be lehet fűteni vele, de mindenki tudja, hogy nem arra való. A természettel kizárólag ezt csináljuk, mert nem tudjuk, hogy nem arra való. Pedig nem arra való - „mert a Logosz világában nem lehet mást alkotni, mint

értelmet. Istenek és emberek a teremtésben csak jelentéseket hozhatnak létre és a jelentések jeleit. A természet érzékelhető oldala is ilyen jelekből áll, ami a rejtettségből, a nemlétből a világosságra lép, azt hívja János* és a középkori teológiai, filozófiai irodalom nagy része igazságnak, aletheia-nak, rejtetlenségnek.”

Aletheia azt jelenti, nem felejtés, rejtetlenség.

[Szent János apostol – evangélista. Az idézetben újra olvasott, megduplázott mondatok nem hiba, hanem hangsúlyozás.]*

Mi van elrejtve az ember elől ma? És miért van elrejtve? Mindenekelőtt el van rejtve az ember elől, illetve úgy teszünk, mintha el lenne rejtve, de tulajdonképpen már nincs, csak még mindig nem akarjuk észrevenni: a saját szerepem a világ létrejöttében.

Úgy beszélünk a világról, hogy mutogatunk rá, hogy ott van, az a világ és mondjuk, hogy hát akkor is ott van, ha nem látom. Nem? Ez igaz, hogy valószínűleg akkor is ott van, ha nem látom, de az is igaz, hogy azt, hogy ott van, csak onnan tudom, hogy látom.

Nem tudok egy olyan világról beszélni, amit nem látok, de azért teszi ezt ma az ember, mert kivette magát a valóságból, nem veszi észre benne a saját szerepét. Ezt a másik Gábor, a Lack Gábor* mindig úgy mondta, hogy „nem látod a látotton, hogy látod”. Mert nem tapasztalom, hogy látom, szóval tudom, ha mondják, de nem figyelek rá, mert mindig csak arról beszélünk, hogy *mit* látok. A figyelem állandóan a saját tárgyaival van elfoglalva, és nem veszi észre saját magát. És a „magasabb én”, amit Karátson Gábor* említ, vagy amiről Karátson Gábor beszél, az pont abban jelenik meg, hogy a figyelem észreveszi a saját tevékenységét, de nem teoretikusan, hanem tényleg.

[Lack Gábor (1939-2007) programozó matematikus, Székely György jó barátja és csoportjának oszlopos tagja.]*

*[** Karátson Gábor (1935-2015) Magyar író, műfordító, festő, filozófus, művészetpedagógus. A szellemtudomány területén is rengeteget alkotott.]*

A figyelem ugyanis pont olyan, és ebből látszik a rokonság, mint az erő. Ha van, nem veszem észre. Akkor veszem észre, amikor éppen nem tudok figyelni. „Mit mondtál?” Akkor észreveszem, hogy nem figyeltem, de amíg figyelek, addig arra figyelek, amit hallok, de nem tapasztalom, hogy én figyelem. El van rejtve előlem a saját szerepem az egész világ létrejöttében.

Hát, ha így van, akkor nem csoda, hogy úgy nézünk ki, ahogy kinézünk, mert amire észrevesszük a világot, már mindig kiesett belőlünk. És ez megint ugyanaz. Ezért tűnik el az erő: az ember eredeti állapota, szellemi, lényi állapota, végtelen erő és végtelen öröm és végtelen szeretet képessége, ami amire leérkezik a hétköznapi tudatba, többé-kevésbé vagy eltűnik, vagy magába fordul, és az önzőség és a gonoszság erői lesznek benne. Mert ez örült nagy kérdés szintén, hogy honnan van a gonoszságnak ilyen „marha sok” ereje?

És nincs neki, a gonoszságnak nincs saját ereje. Csak a jóságnak van ereje. De amire megérkezik hozzánk, gonoszság lesz belőle, mert az önzőségünk visszafordítja, hogy saját magunk felé irányuljon, és nem a másik felé.

És a következő kérdés, – majd még mondok azért valamit, hogy mit lehet tenni –, hogy erő és akarat, ez ugyanaz, vagy nem ugyanaz? De azt is mondjuk, hogy akaraterő. Tehát ha van bennem akarat, akkor van bennem erő. Ezt azért mondom, – mert nem tudom, hogy ez megjelent-e már magyarul –, Székely Gyurinak az egyik legfontosabb könyve, a „Szelíd akarat” című – ugye megjelent –, amiben nagyon sok minden van, de mondjuk durván az egyik központi elem az, hogy megkülönböztet két akaratformát, amit mindenki ismer.

Az egyik, amit úgy hív, hogy kemény akarat, és a másik, amit úgy hív, hogy puha vagy szelíd akarat.

A kemény akarat abban nyilvánul meg, hogy kitűzők magam elé egy célt, és ezt keresztülviszem. Ez nem feltétlenül rossz. Tehát ha például fát vágok, akkor odateszem a hasábot – én nagyon szerettem kamaszkoromban fát vágni –, és odacsapok, és ha ez nincs, akkor nehéz fát vágni.

De ugyanez az akarat teljesen rosszul működik, vagy nincs a helyén, ha egy beszélgetésben alkalmazom. Ha beszélgetek valakivel és kitűzők egy célt, és oda püfölöm a beszélgetést a fejszével, akkor ezt rögtön tudom, hogy nem lesz jó beszélgetés. Így nem lehet egymással beszélgetni. Állandóan csináljuk a politikában. Gyakorlatilag nincs is már másfajta beszélgetés, mint hogy egymást püfölik a szónokok a „fejszével”. De ha egy beszélgetés emberhez méltó beszélgetés, akkor nem így beszélgetek, hanem úgy, hogy megpróbálok rád figyelni, te meg megpróbálsz énrám figyelni, vagyis akarat van, de nincs kötött tárgya. „Nem tudom, hogy mit akarok. Téged akarlak. Rád akarok figyelni.” Ez a „legyen meg a te akaratod” mozdulata. Ez a szelíd akarat és ez az egyetlen mozdulat, ami az embert kivezetheti ebből a ma elterjedt gyengeségből és önzőségből, hogyha ezt elkezdjük gyakorolni, hogy minden olyan tevékenységben, ami Logosz jellegű, mindenekelőtt a kommunikációban, lemondunk a kemény akaratról, lemondunk arról, hogy valamit meg akarjunk valósítani, hanem belemegyek azzal a nyitottsággal, hogy meglátjuk, mi történik. Ez arra is vonatkozik, hogyha például – ma néztük a gyakorló csoportban a Bibliát, olvastuk a magvetőt –, és elolvastunk egy mondatot, s azonnal ez az első benyomásunk: „hát ezt abszolút nem lehet érteni”. Szóval értjük úgy nominálisan, de egyébként teljesen „érthetetlen”.

Most akkor mit lehet ilyenkor csinálni? Előveszem Steinert, hogy mit mondott róla. Ezt meg lehet csinálni, de akkor, hogy mondjam, „lelöttem a poént”. Szerintem okosabb nem ezzel kezdeni, hanem azzal kell kezdeni, hogy ha nem értem, az valamit mond nekem, hogy nem értem. Ez azt jelenti, hogy „nem értem”, de nem úgy nem értem, hogy azt mondom, hogy „ez hülyeség, ezt nem lehet érteni”. Nem, hanem úgy nem értem, hogy „hú, itten..., valamit sejtetek”, hogy „itt van benne valami”, de én még nyilván nem rá vagyok felkészülve. Ekkor megpróbálok elviselni ezt a helyzetet, ezt a nem-értési helyzetet. Ez nagyon fájdalmas lehet, és nagyon sokáig tarthat. Lehet, hogy egy perc múlva megértem, de lehet, hogy csak tíz év múlva értem meg, de ha ezt nem bírom ki, hanem lelövöm egy félkészen, a zsebemből kihúzott korábbi magyarázattal, vagy azzal, amit valaha olvastam róla, vagy hallottam róla, akkor tönkreteszem az egész dolgot, abból már nem lesz új. Azt mondja itt Gyuri, hogy „ha megfelelő módon használjuk az alkotó erőket, akkor értelem, jelentés, az új csodája születik belőlük”.

Honnan jön az új? Na, ez egy nagy kérdés, mert ma az ember meg van róla győződve, hogy a gondolatai, a saját gondolatai. Ez Steiner leírása szerint körülbelül a IX. század óta vált általános képességgé, korábban és a kereszténység előtt meg még inkább, az emberek a gondolataikat nem a saját gondolataiknak élték át, hanem isteni sugallatnak. Azt mondta Pallasz Athéné Odüsszeusznek, hogy építse meg a falovat, vagy valami mást – egyébként is ez egy óriási történés, röviden elmesélem. Ugye a görögök „visszahúzódtak”, ott maradt a faló, benne néhány görög harcossal, Odüsszeusszal magával, aki óriási kockázatot vállal, ami azért nem semmi, és a trójaiak nagy örömeikben azt mondják, hogy behúzzuk a városba. És ekkor jön Kasszandra, a trójai királylány, és azt mondja, hogy „ne húzzátok be, ne húzzátok be”. De miért? Ezt nem tudja megmondani. Ezt azért mesélem el, mert ez ma nagyon jellemző, hogy nagyon sok ember, főleg antropológus meg hasonló körökben, hogy érezzük, hogy „valami búzlik Dániában”, de nem tudjuk megmondani, hogy mi. És ezért ma nagyon sokan ezt a Kasszandra sorsot szenvedjük el. Például a mesterséges intelligenciával nagyon sokan vannak úgy, hogy „valami bűdös”, de nem tudom megmondani, hogy mi. És ő [Kasszandra] se tudja megmondani, pedig hát, ha meg tudná mondani, akkor el tudná kerülni Trója pusztulását, de nem tudja. Hogy ez baj-e vagy nem, ez más kérdés, mert persze a trójai háború sem csak egy háborúról szól, hanem tulajdonképpen az emberi tudat egy új korszakáról szól. A trójai háborúban a görögök, akiket az ész és a bölcsesség istennője, Pallasz Athéné támogat, mindenekelőtt Odüsszeuszon

keresztül, és a trójaiak, akiket Aphrodité, a szépség és a szeretet istennője támogat, ők háborúznak egymással, két istennő háborúzik, két világprincípium, két tudati korszak háborúzik egymással, és a görögök győzelme: egy csellel, egy hazugsággal: becsapják szegény trójaiakat. Ez megnyitja az ész korszakát, amiben máig is élünk, és máig csapjuk be egymást, csak nem olyan szellemesen, mint Odüsszeusz. Bár ebben azért nem vagyunk rosszak. Például a mesterséges intelligencia ebben a tekintetben fölveszi színvonalban a kesztyűt a trójai falóval, ezt meg kell hagyni.

Visszatérve a gondolkodáshoz: ma a gondolatainkat a sajátunknak éljük át. Ez részben jogos is, mert én gondolom, amit gondolok, de hogy *hogyan* gondolkodom, *hogyan* tudom megkülönböztetni a logikus gondolatsort a logikátlantól, azt nem tudom, mert a gondolkodás „hogyanját” nem én csinálom. Ezt az univerzális komponenst nem vesszük észre a gondolkodásban. Pedig, ha nem lenne, egyáltalán nem tudnánk megérteni egymást – még félreérteni se.

És itt még egy fontos dolgot akarok mondani az erőhöz. Ez is Gyurinak egy könyvében van, aminek egy részén a holnapi csoportban akarunk dolgozni egy kicsit. A bibliai egyik kifejezés az erőre a „dünamisz”, amit használunk a dinamika és hasonló szavakban. Ez nem csak azt jelenti, hogy erő, hanem azt is jelenti, hogy jelentés. Vagyis a szó ereje a jelentésében van, mennél előbbben, vagy „légneműbben”, vagy „tűzszerűbben” élem át a jelentését, annál nagyobb erő van benne, és mennél kevésbé, annál kisebb erő van benne.

Ez nagyon érdekes dolog, és itt megint a meditáció gyakorlatára szeretnék utalni, hogy a meditációban pont ezt keressük. Amikor elolvasok egy meditációs mondatot, és elolvasom a hétköznapi tudat szintjén, akkor „na jó”, hát ugye „értem, értem, értegetem: jól hangzik.” Tényleg értem? Hát annyira nem. Nincs ereje! Akkor lesz ereje, ha sikerül a meditáció során eljutnom oda, hogy a szavak szintjéről, a vízszintes színtről függőleges irányba fölmegegyek oda ahhoz az élő, folyékony jelentés-közeghez, ahonnan, aki ezt a mondatot kimondta, kimondta, mert otthonos volt azon területen. Ha nem otthonos, nem tud meditatív szöveget írni. Ha sikerül nekem oda fölmenni, ott megjelenik a mondat jelentése, mint erő bennem. Érthető ez?

Még senki nem panaszkodott arról, hogyha tényleg meditál, hogy „most unatkozom”, vagy „fáradt vagyok”. Ellenkezőleg. Ez ismétlődő jelenség azoknál, akik ezt komolyan csinálják, hogy „bejövök tök' fáradtan” mondjuk egy csoportba, de ha ott koncentráltan dolgoznak, akkor „tök' pihenten jövök ki”, pedig „végig dolgoztam”. Sokat! Mostanában gyakran tartok hosszabb, akár három-négy napos szemináriumokat reggeltől estig, s néha megkérdezik a végén: „nem vagy fáradt?” „Nem.” Amikor leszálltam a vonatról, akkor fáradt voltam. De a meditatív munkától nem fáradok el, mert ebben erő van. Ha csak megérint bennünket a jelenlét szintje, már megjelenik az erő.

És most megint fölteszem a kérdést, de mit lehet csinálni, ha az erő tűnőben van? Akkor már nem sokat – de azért majd mondok még ehhez valamit –, de az első tanulság az, hogy addig kéne csinálni valamit, amíg még nincs tűnőben, mert addig még legalább annyi erőm van, amennyi ma még adva van. És ha ez megvan, akkor elkezdhetek azon dolgozni, hogy mozduljak a tudatommal oda, ahol az erő forrása van. Az első szinten ez az, amit Gyuri az előző idézetben leírt: az élet, a jelenlét, az aletheia, a nem felejtés szintje, ahol nem felejtsem el saját magamat, ahol teljes jelenlétben tapasztalom egyszerre a mondat értelmét és az én érzésemet, ahol a dualisztikus tudat kettőssége megszűnik, és egységes, monisztikus tudat lép fel. Ezt nem csak egy mondatral lehet csinálni, hanem például egy észlelési gyakorlatban is, észlelési meditációban, vagy egy képzelési meditációban is, például egy bibliai képen, ahogy ezt ma próbáltuk a csoportban, több-kevesebb sikerrel, de legalább megpróbáltuk.

Abban a pillanatban, hogy csak a szele megérint az élő jelenléti valóságnak, abban a pillanatban elkezd

visszajönni az erő, sőt növekedni kezd. Tehát ekkor az embernek nem az az ereje jön vissza, ami addig volt, hanem elkezd megérteni, hogy mit mond ez a kép a magvető példázatnál, hogy amikor a jó földbe esik a mag, akkor növekedik és bővölködik, és termést hoz harmincszorost és hatvanszorost és százszorost.

Az embert a lefelé vezető úton vezették, bár részben zuhant. Tehát a bűnbe „esés” képében van valami, ezért tekinti ezt a hagyomány részben gonosznak. A kigyó, a kísértő révén ez a vezetés nem jelenti azt, hogy végig kézen fogva jön le az ember, hanem részben lezuhan. Én úgy látom ma, hogy mélyebbre, mint ahogy kellett volna, és ez nagyon nagy nehézség, de ennek ellenére ezt nem az ember csinálta, ez történt velünk.

A kisgyerek sem maga akar felnőni. Jó, akar, de nem úgy, mint a felnőtt. A kisgyereknek nem kell tudatosan dolgozni a tudatán, hanem a szülei, meg az iskolában a tanárai, meg a környezete tanítják – lehetőleg jól. Sokszor nem olyan jól. De ha ezen túlvagyunk és észrevettük saját magunkat, akkor elkezdhetünk visszafelé indulni, és akkor kiderül, hogy ennek az útnak az első szakasza nagyon fáradtságos.

A hétköznapi tudatnak még nincs igazán ereje, és ezért a gyakorlás nagyon fáradtságos, mert állandóan csak abba ütközöm, hogy „nem megy, nem megy, nem megy”. Amiből a következőt szokták levonni: A: „Abbahagyom az egész marhaságot”. B: Elkezdek elméleteket gyártani, hogy hát „van, akinek megy, de van, akinek nem. És én például „ilyen peches vagyok” – és ilyenek. Erre mind van számos példa.

De ha kibírom addig, hogy először is kitapintom tapasztalólag a tudatom adott határát, ami körülbelül úgy néz ki, hogy például egy ilyen bibliai szövegen, vagy egy Steiner szövegen, vagy egy jobb szerző szövegén eljutok addig a pontig, hogy most már kezdem sejteni, hogy miért nem értem.

Mondjunk egy példát, na, hát itt van bőven* – azt mondja, hogy: „mert hát az általam szóló Krisztusnak bizonyosságát keresitek, aki irányotokban nem erőtelen, hanem erős tibennetek.”

[Böszörményi László a jegyzetében tekint és felolvassa Pál apostoltól a Korinthusbeliekhez írt 2. levél 13 fejezet 3 versét.]*

Értjük ezt? Hm, igen. Tényleg értjük? Hát nem. Nagyon jó! Ez azt jelenti, hogy érezzük, hogy itt valami olyan bölcsesség szól hozzánk, amit érthetnék, de csak erőben, csak megvalósításban!

Egy absztrakt magyarázat nem ér fabatkát sem. Ma a világ tele van magyarázatokkal. Minden meg van magyarázva. Minden, előről hátulra. És mit segített ez nekünk? Abszolút semmit. Ellenkezőleg, megint a „magvetőben” láttuk: ez a „kiszáradás”, hogy kiszárad a növény a nap tüze alatt, ez a sok magyarázkodás, ez az elviselhetetlen magyarázkodás és okoskodás, amivel egymást szórakoztatjuk, meg saját magunkat. Nem! A helyes törekvés az, hogy megpróbálok odamenni, ahol ennek a mondatnak az erejét és más szóval a jelentését tapasztalom, mint élő valóságot.

Aquinói Szent Tamás azt mondja, hogy „a dolgok valósága a világosságuk”. Megint: értjük ezt? Hát nem nagyon, de azért sejthetjük, hogy mit jelent. Aki csinált valaha is koncentrációs gyakorlatot, tárgykonzentrációt, az kell, hogy értse: a gémkapocs valósága, nem, inkább veszek egy olyat tárgyat, ami itt van. [Felvesz az asztalról egy kis harangot] Tehát ennek a harangnak a valósága, ez nem a harang, amit a kezemben tartok, hanem az idea, ami a feltalálójában felvillant, és amiből a világ összes harangját készítették.

Az emberi találmányoknál ezt értjük, hogy „nincs harang a harang feltalálása nélkül”, és nincs kávéscésze, és semmi sincs a feltalálása nélkül. Az összes emberi találmány előtt ott van egy ember, aki – mindegy, hogy milyen körülmények között – egyszer csak azt mondta, hogy legyen harang, és „lőn harang”, és attól fogva lehet harangot csinálni, mert valaki feltalálta. A fel nem talált tárgyakat nem ismerjük, de

mindenkinek szabadságában áll újakat feltalálni.

De az érzet nem ezt mondja, hanem az érzet azt mondja, hogy „ez realitás” [a kis harangra mutat]. Az, hogy valami „mókus” valamikor „valami ilyen furcsaságot gondolt”, hát az csak olyan „ízé”, amit nem érzünk realitásnak.

A koncentrációs gyakorlatban, ha rendszeresen egy tárggyal dolgozunk, akkor eljuthatunk oda, hogy újra felfedezem most én a harang ideáját, és ha az *ideát* tapasztalom – nem a képzetét –, akkor megértem, hogy a harang valósága az ideája. És amikor Aquinói Szent Tamás azt mondja, hogy – a dolgok alatt főleg a természeti dolgokat érti – a dolgok valósága a világosságuk, akkor ez azt jelenti, hogy az a teremtő mozdulat a valóság, amely – mint Kühlewind mondta, mindig jelentést hoz létre –, létrehozta azt a *jelentést*, aminek a jele az a virág, amit én nézek.

És az emberre is ez vonatkozik. Az ember valósága a világossága. Ahol világosság van bennem, ott van bennem erő. És ahol nincs bennem erő, az azért van, mert tele vagyok sötétséggel. Ez ma már a gyerekkorban kezdődik.

Hartwig Volbehr* pszichiáter tartott erről nagyon szép előadást, hogy mennyi betegséget okoz, hogy a gyerekek egy érthetetlen világban nőnek fel. Nem értik a környezetüket. Nemcsak gondolatilag nem értik, ami különben is csak később jön, hanem érzésben sem értik. Körül vannak véve érthetetlen felnőtt érzelmi reakciókkal, érthetetlen felnőtt gesztusokkal, érthetetlen felnőtt beszédekkel, és ez lukakat üt a világosságuk szövetén, és ez fokozatosan kiszívja belőlük az erőt.

[* Dr. Hartwig Volbehr német pszichiáter és pszichológiai terapeuta. 1984 óta Székely György barátja. Szemináriumokat és előadásokat tart.]

És ez ma mindnyájunkra jellemző. De ennek ellenére fölmerül a kérdés, hogy mi van akkor, ha valaki annyira elvesztette az erejét, hogy nem tud mit csinálni. Tud-e egy másik ember segíteni? Ugye, ha valaki nagyon sok vért veszít, akkor ma vérátömlesztést adnak neki, ami tudom, hogy orvosilag vitatható –, de nem akarom ezt túlforszírozni, az orvosi részét. De, ami nagyon izgalmas a véradásban, hogy aki adja a vért, annak nem hiányzik. Persze nem lehet akármennyit adni, de ha egy bizonyos mennyiségű vért ad valaki, akkor ez egy idő alatt újra termelődik, vagyis nem hiányzik. És ezért fölmerült bennem a kérdés, hogy lehet-e erőt átömleszteni hasonlóan a vérátömlesztéshez. Az első válasz az volt bennem, hogy garantáltam nem. Azért nem, mert nekem nincs erőm, vagyis nem tudom odaadni. És akkor rájöttem, hogy hát persze, pont erről van szó: nem a saját erőmet tudom a másiknak ajándékozni, vagy segítségül nyújtani, de ha észreveszem a fölülről jövő erőt, azt, hogy bennem honnan jön az erő, és ezt adom *tovább* – akkor lehet.

Erről viszont azonnal eszembe jutott, amit az Öröm* című műsorban az örömről mond az angyal.

[* Utalás újra az „Új világ levegője az öröm” előadásra.]

És ebből is látszik, hogy ezek mind rokonok: erő, akarat, öröm, szeretet, ez nem ugyanaz, de egy helyen laknak. Azt mondja az angyal az örömről: „Végtelen az öröm. Annyit kapsz belőle, amennyit adni bírsz. Nincs határa, csak a te képességednek. Nincs határa az örömnek, se eleje, se vége, mert az öröm örök”.

És ugyanígy az ember ereje is fölülről jön, és végtelen az erő, és annyit kapsz belőle, amennyit adni bírsz. És ez tulajdonképpen a segítségnek is mondjuk a titka vagy lehetősége, ha valaki dolgozik azon, hogy a saját erőforrásait többé-kevésbé tisztán tartsa, életben tartsa, közlekedése legyen a vertikális irányban, akkor ebből származhat olyan erő, ami másokra is legalábbis hosszabb-rövidebb ideig segítőleg hat. Biztos vagyok benne, hogy minden jó pszichoterapeuta akkor jó, ha ezt tudja. És ha ezt nem tudja, akkor mindegy, hogy milyen fantasztikus pszichológiai iskolának a követője, nem fog tudni sokat segíteni. Még egy kicsit ezt

akarom pontosítani, aztán befejezem, hogy maradjon idő esetleg beszélgetésre vagy kérdésekre.

Ezek a szintek, amiket elmondtam, ezt kicsit akarom tisztázni, azért, mert különböző megjelölések vannak többé-kevésbé ugyanarra. Ami Hérakleitosznál a halmazállapotok változása, ami – megint mondom –, nem külsődleges halmazállapot-változás, hanem a tudat működésének, állapotainak a változása.

Ezt Steiner például, egyrészt úgy írja le, amint már említettem, a kozmológiai sorrendben, másrészt pedig az intuíció, inspiráció, imagináció, föntről lefelé nézve, vagy alulról nézve: az imagináció, inspiráció, intuíció szintjei.

Székely Gyuri pedig a János evangélium mentén állított fel egy sorrendet, nem vitatkozásból, hanem mert ez is egy nézete a dolognak (ami nekem nagyon fontos).

A hétköznapi tudat fölötti első szint az élet, az igazság, az *aletheia* szintje, ahova a meditációban először el lehet jutni. Tehát ez az első szint, ami azt jelenti, hogy a gondolkodás tapasztalja saját működését, saját forrását, nem csak a saját eredményeit. És ha a gondolkodás erre képes, akkor az észlelés azonnal követi. Aki a gondolkodásban ezt meg tudja csinálni, az az észlelésben is meg tudja csinálni. E fölött van az a szint, amit a János evangélium a *charis* vagy a kegyelem szintjének nevez. A kegyelem nem a legszerencsésebb fordítás, de nehéz lefordítani, mert erre nincs igazán szó.

Úgy lehetne lefordítani, hogy túláradó szeretet.

Ha emlékeztek, Steiner a Szabadság filozófiájának nyolcadik fejezetéhez írt utólagos kommentárjában úgy jellemzi a gondolkodást, azt írja róla, hogy a gondolkodásban működik egy szeretet. És rögtön hozzáteszi, hogy persze sokan azt fogják mondani, hogy „ne tessék ilyet mondani, ne tessék az érzelmeket belekeverni a gondolkodásba”. De hozzáteszi, hogy aki ezt mondja, az nem érti, hogy miről van szó, de aztán ezt nem magyarázza el nagyon részletesen. Én most megpróbálom egy kicsit részletesebben.

Azért nem értjük ezt a dolgot, mert összetévesztjük általában a gondolkodást az asszociálással, meg a célorientált praktikus gondolkodással. Az igazi gondolkodás azonban nem így működik. Tehát például, ha arra használom a gondolkodásomat, hogy megértsek egy rejtélyes bibliai mondatot, akkor itt rögtön egy olyan akaratnak kell működni, hogy nem tudom mire irányul az akarat, hiszen azt vettem csak észre, hogy itt valamit nem értek, és az, amit szeretnék érteni, azt még nem ismerem. Érthető? Tehát tartanom kell a gondolkodásomat úgy, hogy az irányát megadta a kezdeti értés, és akkor, ha elkezdek ezen gondolkodni, akkor ezt még tovább finomíthatom, de az eredményét nem tudhatom, mert az majd csak akkor lesz, ha sikerül úgy megnyitni magamat, hogy ez fölvisz oda, ahonnan származik ez a mondat. És ez a szeretet ereje, semmi más. Más nem visz fel oda. Vagy az odaadás, ha akarjuk, kevésbé elcsépelet szóval. Ugye a szeretet szónak az a súlyos nehézsége van, hogy annyira el van csépelve, hogy tulajdonképpen már az ember irulpirul, ha kimondja.

Egyszer Drezdában tartottam egy előadást, a „Szeretet rehabilitálása” címmel. Tényleg rehabilitálni kell ezt a szót, mert minden slágerben előfordul tizenötször, úgyhogy azért, ha egy semlegesebb szót akarunk, akkor azt lehet mondani, hogy az odaadottság; ha odaadom magam annak, hogy nem értem, de érzem, hogy ott valami érthetőség van, ez a szeretet mozdulata, ami az igazi tiszta gondolkodásban mindig ott működik.

És a fölfelé haladó ember az *aletheia* szintje után eljuthat a következő szintre, az áradó, bőségben áradó szeretet szintjére. Ez a bőség tulajdonképpen a természetben is abszolút látható. A természet tele van bőséggel, ha nem így lenne, már rég éhen haltunk volna. Ennek azonban rettentő torzképei jelennek meg a modern világban, ahogy Péter* mondta ma, hogy például a folyamatos gazdasági növekedés ennek a bőségnak egy ilyen torzképe, hogy azt képzeljük, hogy a gazdaságot állandóan lehet növelni, holott már

régen bebizonyították értelmes emberek a Római Klubban, hogy ez nem lehetséges, mert csak egy Föld van, és nem lehet a világ végéig fokozni a termelést, mert ebből robbanás lesz, és az is lesz. Hogy mikor, azt nem tudjuk, talán mi már nem érzük meg, de az unokáim, attól tartok, lehet, hogy megéri.

[* Sülyi Péter filmrendező és „régí barát”, Székely György csoportjának tagja.]

Szóval: az eredeti mozdulat ez a korlátlan bőségben áradó szeretet.

És efölött van még egy szinttel följebb, amit Gyuri a János evangélium nyelvezetére támaszkodva *arché*-nak nevez. Az *arché* az őскеzdet, a tiszta ÉN-tapasztalás, anélkül, hogy még a teremtés megkezdődött volna. Az ÉN tapasztalja önmagát – és a lét ősrömet –, és ebből indulhat ki a teremtés, és ha bármit mozdul az arché, az őскеzdet, akkor már megjelenik az akarat meg az erő..

Tehát az erő és az akarat nagyon fönről jön, és ezeken a szinteken jön le mindig újra, és amire mi meglátjuk, már elvesztette erejét. De nem árt ezt a képet látnunk magunk előtt, akkor is, ha az igazság kedvéért azt is hozzá kell tenni, hogy ez, hogy az nem kötelező, hogy pont három szint legyen. Erről szintén a Gyuri beszélt egy szemináriumban Németországban, amit aztán halála után kiadtak a „Dallam és Csend” című könyvben, hogy vannak olyan nyelvek, ahol nem három szintről beszélnek, hanem például hétről.

És akkor most ezt ki tudta jól, Steiner vagy azok, akik több szintről beszéltek? Nincs értelme ennek a kérdésnek. Akik ezekben a közegekben tudnak mozogni és differenciálni, azoknak folytonos valóságokat kell kifejezni egy szónyelv nem-folytonos szavaiban. És ez lehetetlen. De innen erednek a különbségek kompetens leírások között is. Ami egyébként itt rögtön felmerül: miért van ez így? Tehát miért jött le a folytonos, világos és erős szellemi világ ide, ahol minden széttörik, ahol csak tagolt szónyelveken tudunk egymással kommunikálni? Mint már mondtam, azért, mert ez az a helyzet, amiben az ember öntudatra tud ébredni. Az első öntudatnak ez a feltétele, de ez csak az első, és mi most ebben benne ragadtunk, és nem akarunk innen elindulni visszafelé, hanem örülünk neki, hogy „hú, de jó nekünk”. Talán tényleg jó nekünk, de még jobb lenne, ha észrevennénk, hogy ez a helyzet *feladat*, hogy ezekből a széttört elemekből visszavigyük magunkat a folyamatos, élő aletheia szintjére, és onnan a bőségben áradó szeretet szintjére, és onnan az őскеzdet és az ősrömet lakhelyére, az archéba.

Ez ma mind lehetséges és az, hogy ez lehetséges, ez megint a magvető példázatára utal. Azért lehetséges, mert a magvető minden ember lelkébe elvetette a magot. Azt is tudjuk, hogy a mag nagy része rossz földbe esik, és nem hajt ki, de egy része jó földbe esik, és ezt általában szeretjük úgy értelmezni, hogy „hát bennem valószínűleg jó földbe esett, de te speciel gyanús vagy nekem, hogy benned biztos rossz földre esett”. Ez nem szerencsés közelítés, de nagyon jellemző; hanem sokkal szerencsésebb, ha ezt úgy értem, hogy ez mind én vagyok, tehát én bennem van a háromnegyed rész rossz föld, sőt ez valószínűleg optimista számítás, és sokkal több, ami bennem elvész, mint lehetőség, mint a teremtés lehetősége, de azért van bennem egy kis jó föld is. És abból a kis jó földből elindulhat visszafelé ez a bőségben áradó, gyümölcsöt hozó kreatív tevékenység, aminek az az értelme, hogy végül az ember belépjen a *teremtő* lények körébe, mint egy új tag, aki eddig nem volt benne, mert eddig főleg *teremtett* lényként működött.

Megint az angyalönyv: „Alfa Omega – Omega Alfa. A teremtett ember kezdet és vég között van. A teremtő ember vég és kezdet között van. Kezdet és vég között van az idő.” Ez a vízszintes dimenzió. „Vég és kezdet között van az öröklét. Minden pillanat halálakor beléphetsz az öröklétbe, a teremtő világba, és onnan lökheted a pillanatot Te.” Ez ma az ember lehetősége és dolga, hogy megvalósítsa azt, hogy elérem egy pillanat végét, és nem kezdem el a következőt, hanem ahelyett, hogy folytatnám, belépek az öröklétbe. Ha „automatikusan” folytatom, akkor ez a vízszintes dimenzió, az ok-okozati, a földdel párhuzamos, ahogy az állatok a földdel párhuzamosan élnek, az emberi gondolkodás is a földdel párhuzamosan mozog, amikor ok-

okozati láncok mentén vízszintesen halad. Az angyal azt mondja: „Stop! Minden pillanat halálakor beléphetsz az öröklétbe.”

Ha ezt meg tudom tenni, akkor minden megváltozik. Akkor az ember megvalósítja vertikális komponensét, értelmet ad az egész teremtnak, aminek nélkül semmi értelme sincsen. Ha az ember ezt nem csinálja meg, hanem elszúrja, és e pillanatban úgy tűnik, hogy nagyon gyanús, hogy elszúrjuk, de még nem biztos. Ha az ember ezt nem csinálja meg, akkor a teremtnak semmi értelme sincs. Akkor az ember tönkretette az egészet. De ha megcsinálja, akkor olyan új minőséget hoz létre, amit a többi teremtlény sem ismer. Akkor az ember teljesen új minőséget hoz létre, mert akkor az ember letről, a földi ellenállásból, a földi ellenállás *ellenére* valósította meg a szeretetet, és ezt az angyalok nem ismerik. Ez a „tékozló fiúban”^{*} az idősebb testvér, aki otthon marad. Ott marad a mennyországban, ami nagyon derék dolog, de nem érti, hogy az Atya miért örül olyan nagyon, amikor visszatér a tékozló fiú. Ezt ő nem érti. De minden jel arra utal, hogy nagy örömet okozna odafönt, ha az ember elkezdene visszamenni oda, ahonnan jött, és ezzel visszanyerné erejét.

[Példázatot lásd Lukács evangéliuma 15. fejezetében.]*

Ezt részben tovább tudná ajándékozni másoknak is, és teljesen új minőséget hozna az egész világba, aminek a víziója az apokalipszis utolsó két fejezetében jelenik meg. „Új ég, új föld”, „Ímé, én mindent újjá teszek.” Ez a jövő víziója Jánosnál. Ez az ember dolga, ez az egyetlen, amit érdemes a Földön tényleg csinálni. Minden egyéb jó esetben csak előkészület, rossz esetben elterelés és ellendolgozás. Mind a kettőből van bőven. És most akkor befejezem, és ha van kérdésetek, akkor kérdezzetek!

Kérdező:

– Szóval azt mondtad, hogy a mai gyerekek egy érthetetlen felnőtt beszéddel, felnőtt fogalmakkal teli világba születtek bele, élnek most.

Böszörményi László:

– Hát nem csak, de elég nagy mértékben.

Kérdező:

– Igen. És még azt is mondtad, hogy ez kiszívja belőlük az erőt, a fényt, tehát elég nagy a sötétség. És az az egyetlen egy... nem, ezt nem mondtad, hanem ezt már én mondom. Tehát, hogy az az erőátömlesztés, ami lehetséges, az igazából az, hogy azzal foglalkozunk, hogy a saját erőnket olyan módon tudjuk számukra rendelkezésre adni, vagyis a mi erőnk számukra úgy tud rendelkezésre állni, ha mi a forráshoz visszamegyünk.

Böszörményi László:

– Igen, de azért a gyerekeknél hozzá kell tenni, hogy a gyerekeknél ez részben fordítva van. Ezt mindenki ismeri: a gyerekekben még van erő. Tehát általában a gyerekek ereje ömlik át belénk, nem az enyém bele; Ha a fáradt, öreg, beteg nagypapa meglátja az unokáit, akkor azonnal feléled és boldog lesz. Mitől? Attól, hogy a gyerekben még ott van a mennyország csillogása vagy valamilyen jele. Ezért a gyereknél nem az a fő kérdés, hogy én az erőmet át tudom-e ömleszteni bele, mert neki több van általában, hanem az, hogy ezt ne tegyem tönkre. És a gyereknél a helyes mozdulat az, hogy oda kell figyelni. Ma nagyon sok minden a gyerekek feje fölött játszódik le a családokban, és ez nem jó. Meg a negatív érzelmek. Ugye a gyerek

iszonyúan jól utánoz mindent, nem csak azt, ami látszik. Ez abszolút könnyen bizonyítható, hogy így van, mert ha nem így lenne, nem tudnánk megtanulni beszélni, mert az, hogy mit jelent az, amit mondok, az nem látszik. De a gyerek megérti. Hogy érti meg? Úgy, hogy odáig tapasztal [felfelé mutat], ahol a mondat értelme van, de nem csak odáig, hanem még följebb. Az érzést is tapasztalja, amiből mondom. Tehát ha én például ideges vagyok, ezt mindenki ismeri, például idegesek a szülők. Mit csinálnak a gyerekek? Elkezdenek randalírozni és ordítani. Mit csinál a szülő? Elkezd ordítani a gyerekekkel, és ezzel a helyzet fokozatosan romlik.

Ezt nem tudom, meséltem-e, Juditnak, a feleségemnek volt egy zseniális húzása egyszer ez ügyben. Hármas ikreink egyszerre ordítottak mind a hárman. Próbálta csitítani őket, amitől még sokkal jobban ordítottak, és ekkor feladta, becsukta az ajtót – a gyerekszoba úgy volt megcsinálva, hogy veszélytelen volt. És átment a másik szobába, és lefeküdt aludni, mert halál-fáradt volt. Ez volt az igazi probléma. És ezt a gyerekek érezték, hogy nem tudott rájuk figyelni. És kialudta magát, aludt egy fél órát, és fölébredt. Jókedvűen visszament, és három kis angyalkát talált a gyerekszobában, mert észrevette, hogy én vagyok az akadálya annak, hogy a gyerekek megnyugodjanak. Attól ordítanak, hogy én belül nem vagyok megnyugodva, és ezért a gyerekeknél nem annyira én ömleszttem át az erőt beléjük, hanem megpróbálok figyelni arra, hogy ők tényleg mit csinálnak.

Ma beszéltünk Katival, Bakonyi Katival*, hogy a pedagógia egyik titka az, hogy a pedagógusnak tudnia kell, hogy mit nem szabad észrevenni, és mire nem szabad válaszolni.

[Bakonyi Katalin – biográfiai konzulens, tréner, nyugdíjas Waldorf tanár.]*

Tehát, hogy megpróbálok tényleg odafigyelni a gyerekre; annyira, mint ő, sose fogok tudni, de azért, ha valamennyire méltó társává válok, akkor ezzel kevesebb lukat ütök a figyelmének a hálóján, mint hogyha folyamatosan érthetetlen érzésbeli és gondolati izé-mizéssel gyötröm a gyereket. Gyötrési szándék nélkül! Arról nem is beszélek, hogyha a szülők tényleg gonoszak, hanem még ha igyekeznek is, akkor is nagyon sokszor ezt teszik. Nem az a fő baj, hogy a téma nem való a gyerekeknek – hogy pl. a gazdasági ügyeket beszéljük meg –, hanem hogy a figyelem minősége, vagy a szeretet minősége nem megfelelő. És ezt mindenki tudja. Hogy most tényleg odafigyelek-e a gyerekekre, vagy közben a telefonomat nézem. Például. Ez ma állandó elterelés, hogy az anyukák és apukák állítólag a gyerekeikkel játszanak, és közben állandóan a telefonjukat bámulják. Hát ez garantáltan nem tesz jót a gyerekeknek. Pedig nem gonoszságból csinálják, hanem azért, mert ezt nem értették még meg.

Szóval az erőátömlesztés inkább későbbi korra vonatkozik, nem kisgyerekekre.

Ugyanaz a kérdező:

– Igen, mert hogy ma nagyon-nagyon erős ez a téma, ez az akarat nevelés a világban, és hogy itt a szülőkről beszéltem, de én most azért gondolok az óvónénikre meg a tanárookra is, ahol az a figyelem – azért nem mindig, de sokszor – azért nem tud megtörténni, mert nagyon erős a tantervhez való ragaszkodás. És a tanterv az igazából néha akadályává válik, vagy akadályozó tényezőjévé válik annak, hogy valamiféle olyan állapotba kerüljek én, amit az előbb elmeséltem, hogy Judit akkor mit csinált, amikor átment a másik szobába.

Böszörményi László:

– Igen. Hát eleve: ha *valamit* akarok, ez a kemény akarat. Nevelni csak szelíd akarattal lehet. Jól. Pofozni, azt kemény akarattal lehet jobban. Ezt el kell dönteni, hogy nevelni akarok-e vagy pofozni.

Kérdező:

– Miről veszem ezt észre, hogy nem tudok „felébredni”? Mert hogyha látom, hogy sötétségben vagyok, és elfogy az erőm és tudom, hogy mitől, akkor könnyű dolgom van. De azért vagyok sötétben, és azért nincs erőm, mert „alszom”.

Böszörményi László:

– Igen, ez ördögi csapda. Ha beleestem, akkor nagyon nehéz, ilyenkor nem árt, ha valaki segít.

Kérdező:

– Ezt akarom mondani. S mitől tudok „felébredni”? Hogy talán, ha valakinek, olyan embernek a közelébe kerülnek, akinek van ereje, az úgy jó, de hát ezt nem mindig adott.

Böszörményi László:

– Nem, nem, de mindenesetre emiatt nem árt, hogyha ebből levonom magamra azt a tanulságot, hogy ezt nem kell megvárni.

Ugye a pszichológiában – nem akarom általában a pszichológiát kritizálni, Isten őrizz –, de a pszichológiával az egyik alapprobléma az, hogy az ember általában akkor megy a pszichológushoz, amikor már tulajdonképpen késő. Amikor már nagy baj van. A tudati iskolázásban az a jó, hogy azt általában akkor kezdi el az ember – jó esetben –, amikor még nem késő. Mert ha már olyan nagy zaj van a tudatomban, hogy semmire se tudok tisztességesen odafigyelni, akkor alkalmatlan vagyok a tudati iskolázásra, és akkor általában segítségre szorulok, ami hát vagy sikerül, vagy nem. Ezek nagyon nehéz ügyek. Van, amikor sikerül, van, amikor nem. De amíg még nincs akkora láрма a tudatomban, és azért még valamennyire tudok figyelni, akkor még észbe kaphatok, hogy most csinálj valamit. Ez nagyon ördögi csapda, hogy hát, ha jól megy nekem, mi a fenének foglalkozzak a tudatom fejlesztésével, hiszen nekem nagyon jól megy. Ha viszont rosszul megy, akkor már nem vagyok képes, hogy foglalkozzak vele, tulajdonképpen azért nem csinálom, vagyis sose csinálom. És ez nagyon szép, csak nyilvánvalóan nem működik.

És azért – erről is beszéltünk ma a gyakorló csoportban –, hogy marha valószínűtlen, de nem lehetetlen, hogy az ember fejlődjék a tudatában. Ez megint a „magvető”: Képzeld el, hogy még soha nem láttál olyat, hogy van olyan, hogy egy magot földbe vetnek, és kihajt. Jössz egy olyan bolygóról, ahol ilyen nincs. És akkor odajön valaki, megmutat egy magot, és egy lyukat, beledobja, betakarja, meglocsolja és azt mondja, most várjál három hónapig és megnő. És hát kiröhögöm, nem? Hát normális? Elásta a földbe... Tehát, hogy ez csoda, hogy megtörténik, csak megszoktuk. A megszokást és a megértést össze szoktuk tévesztetni, amit megszoktunk, arról azt hisszük, hogy értjük. Nem értjük. (Egyébként a fizikai erő fogalmát se értjük.) Tehát teljesen lehetetlennek tűnik, és mégis lehetséges. Ezért, ha most magamat megkérdezem és megnézem őszintén, otthon belenézek a lelki tükrömbe, amit mindenkinek ajánlok, hogy akasszon fel egyet a falára, és időnként nézzem bele, úgy, hogy senki sincs ott, és akkor nem kell fintorogni, hanem őszintén nézzem bele a lelki tükrebe, és el fog borzadni néha. Akkor ezt összehasonlítom azzal, amit János apostol ír, vagy Aquinói Szent Tamás, vagy Rudolf Steiner – és „hol vagyok én?": ott a lent a földben. De azért csak kihajthat a magból is a növény. Egyébként erről is beszéltünk a gyakorló csoportban: iszonyú lassan. Ez olyan fantasztikus, hogy a növényvilágban micsoda lassan történnek a dolgok. Nekünk meg minden azonnal kell. Ezt megpróbáltam a gyakorlatban, hogy ha csak egy rövid ideig is, abban a tempóban próbáljam meg elképzelni a növény növekedését, ahogy történik. Ezt nem lehet elviselni, mert az ember tele van türelmetlenséggel. Tehát meg kell adni az idejét, nem kell direkt lassítani, de meg kell adni az idejét. Nem lehet erőszakoskodni. Az erőszakoskodás az erő ellentéte.

Erről írtam egy cikket, az a címe, hogy „Mi erősebb az erőszaknál? – A szelídség!”

[*Megjelent az *AntropoSophia* című lapban. A német eredeti a *Die Drei* című lapban.]

A hegyi beszédben a harmadik boldogság: „Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a Földet.” És amikor odaadtam ezt a cikkemet egy kollégámnak, egy nagyon helyes kollégámnak, aki elolvasta és azt mondta, hogy hát tudod, ez egy nagyon szép cikk, de azért ezt te sem gondolod komolyan.

És mondom, hogy: – Miért?

Azt mondja: – Hát úgy néz ki a Föld?

Mondom: – Nem. De abszolút komolyan gondolom, és az, amit most látunk, pont ezt bizonyítja, ugyanis a szelidséget még nem próbálták meg.

Most azt látjuk, hogy az erőszakosság éppen szétveri a Földet és a hegyi beszéd azt mondja, hogy a szelídek öröklik. Hát, ha nem tanuljuk meg a szelidséget, akkor senki se öröklí. Egyébként Székely Gyuri is valahol azt mondta, hogy az embert kiűzték a paradicsomból, és most éppen azon fáradozik, hogy a Földről is kiűzzék. Mert nem veszi fel a dolgát.

Volt még egy kérdés, de aztán utána befejezzük, jó?

Kérdező:

- Azt mondtad, hogy az erő és az akarat azok viszonylag analógok. És erről az jutott eszembe, hogy akkor a „legyen meg a te akaratodból” lehet erőt méríteni, és hogyha igen, akkor hogyan?

Böszörményi László:

– Csak abból lehet erőt méríteni. Ezt szerintem elmondtam, de szívesen elmondom még egyszer.

Tehát: ha sikerül ezt a gesztust megvalósítani, amit általában ma a szétszórt figyelmű embernek gyakorolni kell, hogy például úgy nézek meg egy növényt ... Ha normálisan – normálisan? – megnézek egy növényt, rögtön megmondom, hogy micsoda, ezzel rögtön megöltem az egészet. Tehát már nem látom, hanem tudom, hogy mit látok. És amikor tudom, hogy mit látok, nem látok semmit. Ha azt gyakorlom, hogy nézem, és megpróbálom mondjuk elfogulatlanul úgy nézni, hogy ne tudjam, hogy mit látok. Ez nagyon nehéz, de lehet gyakorolni, ennek megvan a technikája. Nézem, elképzelem, megpróbálom a látás irányát változtatni: a hétköznapi látás innen néz oda, aztán megpróbálok egy befogadó nézési mozdulatot megtanulni, és eljuthatok oda, hogy tényleg összekapcsolódik a figyelmem – általában egy konkrét minőséggel, például egy színnel, amire nincs szavam, mert ha azt mondom, hogy piros, ez egy absztrakció, de ahogy ez éppen piros, az *tapasztalás*, és olyan intenzívvé válhat, hogy – legalábbis egy pillanatra vagy hosszabban – nem tudom magam tőle megkülönböztetni. Megszűnik ez, hogy ott a növény, és itt vagyok én. Ez egy történés, *egyben* vagyunk. Én is ott vagyok, ahol ő, és ő is ott van, ahol én. Nincs, nincs ez az elválasztódás. Ez egy ilyen első mozzanata a befogadó figyelemnek. És ezt a gondolkodásban is lehet gyakorolni. Hogyha például elsőre érthetetlen, magasabb eredetű, meditatív mondatokat olvasok, akkor hosszan elviselem, hogy nem értem, és megpróbálom a gondolkodással becserkészni, ami nem fog sikerülni, de azért ezzel beszűkítem a kört, és adok egy irányt, és aztán addig várok, amíg a gondolkodásban is megtörténhet, hogy megszűnik ez a távolság, hogy itt ülök én, és spekulálok azon, hogy mi a csudát jelent ez a mondat, hanem a jelentéssel azonosává válok, és ekkor a jelentés már folyamat és élet, és nem „valami”. És ez a „legyen meg a te akaratod” mozdulatának az első szintje. Ezt még lehet fokozni, de ez már elég nehéz, de ezt lehet gyakorolni. És ebben, ha benne vagyok, ebben nagy erő van, mert nem egyedül csinálom. A gyakorlás első része nagyon fáradtságos, de ha ebbe a helyzetbe bekerülök, hogy összekapcsolódom, megszűnik az elválasztás köztem és a tudatom tárgya között, akkor innentől kezdve nem nehéz a gyakorlás, hanem megy magától, húz fölfelé,

mint a növényt húzza a Nap fénye fölfelé. És ekkor már nem az én erőm dolgozik, hanem én belém ömlesztődik át az erő fölülről. És ez teljesen reális tapasztalás. Tehát ez nem képzelődés.

Köszönöm a kérdést! Jó, hogy ezt megkérdezted, és ezt tisztáztuk még egyszer.

Azt hiszem, hogy nem fárasztjuk tovább a kedves jelenlévőket. Nagyon szépen köszönöm a figyelmet! Nyugodalmat jó éjszakát kívánok!